

Rozhovor s ředitelem Správy NP Šumava

Koncem dubna byl ministrem životního prostředí ČR Richardem Brabcem odvolán z funkce ředitele Národního parku Šumava Jiří Mánek. Nový konkurz

na místo ředitele by měl být vyhlášen do jednoho roku. Dočasným ředitelem byl pověřen vedoucí Chráněné krajinné oblasti Šumava Pavel Hubený.

Znáte důvody změny na místě ředitele NP Šumava?

Správa NP má být vzorem v dodržování zákonů k ochraně životního prostředí a přírody. Vedení Správy NP od roku 2011 ale provedlo několik opatření porušujících zákony ČR, za něž dostalo pokutu, a prohrálo soudní pří s tím, že nedostatečně postupovalo podle platných zákonů nebo je porušovalo. Porušení pravidel zaznamenal pan ministr hned při své první návštěvě Šumavy. Nepochybnou morální prohrou je pak výsledek soudního řízení, ve kterém se prokázalo, že zásah policie proti odpůrcům kácení kůrovcových stromů v centrální části NP – který si vyžádalo vedení Správy – byl zcela nezákonný.

A není to způsobeno tím – jak říkají oponenti – že nejsou na Šumavě pevně stanovena pravidla? Potřebuje Šumava speciální zákon?

Podle mě stačí Zákon o ochraně přírody a krajiny, jímž se národní park řídí. Pravidla

pro zachování a zlepšení přírodních poměrů národních parků jsou v něm pevně stanovena, nesmí se však porušovat a obcházet, což byl v minulosti častý jev. Koneckonců stejný zákon platí i v ostatních národních parcích.

Faktem ale je, že vykládání různých pojmů z platného zákona prošlo určitým vývojem. Zákon o ochraně přírody a krajiny na území národního parku platí už od roku 1992 s poměrně malými změnami. Různá vedení Správy si ho vykládala různým způsobem, zatímco oponenti Správy byli v jeho výkladu poměrně konzistentní. Ale protože o rozličných odlišných postupech nerozhodovaly soudy, ale převážně lidé z rezortu, který to jaksi „celospolečensky“ viděl jinak, dalo by se říci, že včasnou eliminací žalobců se některé věci „pouštěly“ snáze. Dnes je situace jiná. Dřívější vykladač zákona – MŽP – dnes není hlavním vykladačem, je jím soud. A tak mnohé zažité postupy se ukazují jako protizákonné. Tím také nabyli na síle oponenti rozhodnutí ředitelů Správy – stále častěji se stává,

že v jejich pohledu spatřuje soud větší logiku, než v konání Správy. Někteří moji předchůdci šli i za takovéto situace dál a hledali způsob, jak i už vyjasněná pravidla obejít. Většinou s přesvědčením, že je MŽP nebo přímo ministr ochrání. Ale před rozhodnutím soudu vás žádný ministr nezabezpečí. V tom je současná situace nová a jsem přesvědčen, že konečně správná. No a já chci postupovat plně v souladu s pravidly danými zákonem a nehodlám je obcházet ani ignorovat.

Nicméně speciální zákon, tak jak jej teď navrhuji třeba někteří senátoři, by tato pravidla posunul v neprospěch přírody.

Jaké konkrétní úkoly teď máte v plánu po Vašem jmenování ředitelem?

Chci zkontrolovat problematická rozhodnutí a projekty Správy, jestli se postupovalo podle zákona o ochraně přírody, ale i podle jiných zákonů této země, například zákona stavebního. Dále projdu projekty navrhované i rozjeté a podíváme se, zda nejsou neefektivní.

A co spolupráce s NP Bavorský les?

Jednoznačně je potřeba ji obnovit minimálně v původní šíři, to patří mezi mé hlavní priority. Šumavské ekosystémy překračují státní hranice, je tu šance na velkou plochu divočiny uprostřed Evropy.

Ředitelé Stráský a Mánek prezentovali jako největší nebezpečí pro šumavské lesy rozšíření kůrovce. Jaké jsou šumavské lesy a jak vidíte toto nebezpečí vy?

Lesy v NP Šumava tvoří z cca 80 % smrk. Podle historických údajů starých cca 200 až 400 let bylo jeho postavení v přírodních lesích Šumavy podobné, maximálně o 10 % nižší. Nicméně

současná lesnická věda – mimo několika pozornějších jedinců – vychází z modelů platných pro celé území ČR, a z těch vyplývá, že smrku by tu mělo být pod 50 %. Už v tom je patrný základní rozpor mezi trendy, podle kterých postupuje sama příroda, a teorií, podle níž určujeme „přirozenost“ lesa. Pro Šumavu je typické, že smrk dominuje v přírodních lesích i v nadmořských výškách, ve kterých jsou v okolních horách typické bučiny. To je dáno nepochybně rozlehlými mokřady a velkými plochami inverzních kotlin. A také nepochybně historickým vývojem, který ovlivňovala pastva v lesích.

A protože je tu hodně smrku, musí zde být i hodně kůrovce. Kůrovcové kalamity jsou zde v historických pramenech popisovány sice až od poloviny 19. století, ale před tím reálné působení tohoto brouka nebylo dostatečně známo ani lesnictvu, takže je pochopitelné, že o tom historická literatura mlčí. Nicméně v dynamice letokruhů velmi starých stromů lze pozorovat zřetelné ozvěny starších disturbancí – prosvětlení lesa. Ovšem přímé důkazy, že za nimi stojí působení kůrovce, nemáme. Považuji kůrovce za přirozenou součást přírodních ekosystémů Šumavy, a jeho gradace jsou naprosto přirozené. Nový plán péče mi však jednoznačně definuje, jak k němu přistupovat v následujících 3 letech, takže v centrální části kůrovce budeme chránit, ve větší části parku podél hranice jej budeme s nižší či vyšší intenzitou zabíjet. Rozhodně se chci ale vyhnout velkým těžbám a vzniku rozlehlých pasek.

Naznačujete, že se lesníci v hodnocení šumavských lesů mýlí?

Ne všichni. Jedna skupina vychází spíše z reality, kterou sama analyzuje, druhá spíše z teorií a modelů. Té první skupině se pochopitelně stále vynořují nové a nové otázky, jež musí prověřovat, a to ji nutí jít například i do studia historických průzkumů. Složitější a těžší cestou se propracovává k pravdě. Já sám jsem se dvacet let věnoval velmi jednoduchému monitoringu stavu lesa a i mě jeho výsledky dovedly k jiným závěrům, než se obecně říká. Prvním závěrem je fakt přirozené vyššího zastoupení smrku v přírodních a přírodě blízkých lesích, jak už jsme zmínili. Dalším závěrem je existence dostatečné obnovy lesa a její mozaikovitá struktura, a to i za situace, kdy opticky ona obnova není příliš patrná. S obnovou souvisí

i její stáří: průměrný věk smrkových semenáčů vysokých cca 20–30 cm je 19 let, ale osciluje od 10 do 40 let. V porostech jsou rozptýleny podrostlé stromy, jejichž věk se blíží věku úroveň lesa; bývají staré až 100 let. Přitom ale některé sotva půl metru vysoké smrky a jedle jsou staré 50 či 60 let... Průměrná hustota obnovy našich lesů se pohybuje kolem 4 000 až 5 000 ks/ha; je tedy naprosto dostatečná k obnově lesa. No a věková struktura našich lesů také neodpovídá vysazeným smrkovým monokulturám. Ty rostou zhruba na 40 % plochy, 60 % rozlohy lesů tvoří lesní porosty s věkovou strukturou roztaženou na desítky let a s více či méně rozptýlenými jedinci pocházejícími z původních přírodních lesů anebo ze sukcesí vzniklých po první kolonizaci – jsou staré více jak 170 let. Díky podrobnějšímu studiu skutečného stavu stromů jsme zjistili, že na území Šumavy jsou v lesích rozptýleny – sice velmi řídké, ale přece – i smrky a jedle velmi staré, s věkem 300 až 500 let.

Takže jejich ponechání samovolnému vývoji je méně riskantní než u smrkových monokultur?

Ponechání porostu bez zásahu je proces, který byl zpočátku nazýván „experimentem“, nakonec však odhalil skutečnost, že kůrovcová gradace je cestou k přírodnímu lesu, k obnově jeho biodiverzity a ke změně jeho struktury z jednovrstvé na mozaikovitou. Podrobný monitoring stavu lesa v tomto případě poukazuje na mozaikovitou, shlukovitou a různověkou přirozenou obnovu porostu s tendencí vytvářet mezery a členité porostní okraje, na masívní rozšíření přirozeného zmlazení, hub a hmyzu vázaných na tlející dříví a na vytvoření dlouhodobé věkové struktury, ve které jsou zachováni stromoví jedinci staří 150–200 let. Velká kůrovcová gradace ale nerozlišuje mezi smrkovým pralesem a smrkovou monokulturou – odumře 90 % populace smrku ve všech porostech. Přežijí jen výjimečně šťastní jedinci vzrostlých stromů, většina do té doby potlačených či poškozených podrostlíků (starých ale třeba 150 let) a většina přirozené obnovy. Spatřujeme-li riziko v tom, že se toto stane, nejedná se podle mne o příliš velký rozdíl. V obou případech ale tato disturbance startuje vznik nového, již nepochybně přírodního lesa. Takový les nelze vytvořit ani pilou, ani výsadbami.

Měla by mít původnost porostů nebo kvalita biotopů vliv na to, jak velké by měly být bezzásahové zóny?

Podle mne to není podmínkou. Na Šumavě jsou ponechávány bez zásahu i lesní porosty, které samovolně vznikly na opuštěné zemědělské půdě – a jsou úžasné. Sukcese totiž pracuje neustále a je jedno kdy a v jakém stádiu vývoje ekosystému ji zcela uvolníme v působení. Takže není nutné ponechávat bez zásahu jen „pralesy“, příroda ukazuje úžasné procesy samovolného vývoje ekosystémů kdekoli, kde může. A to je fenomenální! Přesto se tradičně do nejhodnotnějších a také do nejméně opečovávaných zón zahrnují ekosystémy obecně považované za nejpřírodnější. Takové snahy tu existují stále a mají logiku, zejména při zdůvodňování tohoto kroku veřejnosti.

Jak tedy budete zasahovat proti kůrovci?

V dubnu byl schválen nový plán péče, který bude platit tři roky. V něm je vyčleněno území zahrnující 23 % rozlohy NP, kde se nebude proti kůrovci zasahovat a na dalších cca 5 % bude zásah podmíněn podrobným vyhodnocením situace – není však považován za prioritní. Na ostatním území budou také zásahy vyhodnocovány s ohledem na vliv na naturové biotopy a druhy a na možné ovlivnění základních ochranných podmínek. Ale udržení kůrovců v základním stavu bude na tomto území prioritou.

Každý, kdo přijede na Šumavu, si všimne velkého stavebního rozvoje obcí v NP. Budete jej i nadále podporovat?

Územní rozvoj obcí vychází ze schválených územních plánů. Ty u většiny obcí zajišťují opravdu rozlehlé plochy pro možnou další výstavbu – většinou na zdvojnásobení současně zastavěné plochy. Paradoxem této situace je skutečnost, že snaha o dostatečně velké rozvojové plochy byla původně obcemi tlačena potřebou zvýšit počet trvale bydlících. Ale jejich počet ve skutečnosti stále klesá, zatímco obestavěný prostor stále roste. To asi není úplně ideální trend vývoje. Každopádně plochy schválené územními plány akceptujeme a zasahujeme spíše jen do urbanistické struktury a architektury nové zástavby.

Karolína Šulová